

Miquel Àngel Pradilla amb Francesc Xavier Vila

24

Miquel Àngel Pradilla: «Si us plau, no ens fem trampes al solitari»

Per Agnès Toda i Bonet

Per tal de valorar la situació actual del català, parlem amb Miquel Àngel Pradilla, catedràtic de sociologia catalana a la Universitat Rovira i Virgili, membre numerari de la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans, membre del Consell Social de la Llengua Catalana de la Generalitat de Catalunya, director de la Xarxa Cruscat de l'Institut d'Estudis Catalans i president de la Coordinadora d'Estudis Universitaris de Filologia Catalana de la Xarxa Vives. Ens desplaçem a la presentació de l'obra que acaba de publicar, *Catalan Sociolinguistics: State of the art and future challenges*, de l'editorial John Benjamins Publishing Company, que va tenir lloc dimarts dia 25 d'abril a l'Institut d'Estudis Catalans.

Volem centrar-nos especialment en l'àmbit educatiu. Però primer cal que sapiguem en quina situació ens trobem i per què. Hi té res a veure, el Procés o el post-Procés?

La dinàmica glotopolítica, això és, les relacions entre les llengües i el poder, sempre ha estat present en la nostra societat. Malauradament, l'escassa capacitat de decisió sobre la gestió de l'ecosistema comunicatiu propi ens ha proveït de dinàmiques conflictives recurrents, especialment intenses en el món educatiu. La radicalitat de la dreta és a la base d'una judicialització que es va cloure amb la temuda sentència del Tribunal Constitucional sobre les prerrogatives lingüístiques de l'Estatut. En aquell precís moment la posició judicial va trasbalsar el règim lingüístic vigent, de manera que la preeminència de la llengua pròpia va ser impugnada en favor d'una pretesa igualtat que laminava alguns guanys aconseguits en els àmbits institucionals. De la reacció de la societat catalana i de la repressió consegüent en tenim una memòria ben recent.

En relació amb la polarització ocasionada pel Procés, considero que el gros del sector sobiranista ha volgut mantenir la llengua al marge, mentre que el sector unionista l'ha presentada com un espantall que els podia

donar rèdits. Em refereixo a la instrumentalització per part de les elits polítiques, sobretot dels sectors antiindependència. En l'àmbit popular, la ciutadania ha anat gestionant la comunicació sense grans trasbalsos; en canvi, determinades elits polítiques no han dubtat a qüestionar consensos històrics. A partir

anat covant temps enrere, amb una gradualitat que la feia menys perceptible fins que ha explotat amb tota la seua cruessa. Dit curt, la llengua catalana –com totes les llengües minoritzades– està patint els embats d'una globalització que es mostra des de vèrtexs molt diversos. En destacaré dos: l'al-

El gros del sector sobiranista ha volgut mantenir la llengua al marge.

d'aquí, l'àmbit judicial, constituït en una veritable justícia de part, va prendre les regnes d'una política recentralitzadora que, vista amb una mica de perspectiva, podríem concloure que ha emprès un camí cap a la desoficialització o, si es prefeix, cap a una oficialitat clarament recessiva.

Quina és la situació general de la llengua a Catalunya? Què ens podeu dir de la presència del català entre els joves?

El que acabo de descriure ha passat en un context en què la recentralització ideològica ha anat de bracet amb l'emergència d'una crisi dels usos de la llengua catalana que s'havia

lau migratòria del tombant del mil·lenni i l'eclosió relativament recent d'un nou entorn comunicatiu. Aquest darrer vèrtex ha tingut una gran influència en el sector jove de la població.

El factor demogràfic ha estat determinant. El duet català-castellà ja no ens permet interpretar la nostra realitat comunicativa. El nostre ecosistema acull al voltant de tres-centes llengües. Amb tot, els nouvinguts de llengua castellana se situen en prop del 50% del total de les persones arribades en les darreres dècades. L'envergadura d'aquesta població forana i un cert relaxament dels mecanismes estructurals d'incorporació lingüística és a la base de les dificultats que experimenten els

catalanoparlants en la negociació comunicativa que exerceix en diàriament. L'estrès sociolingüístic que pateix la llengua catalana en el seu ecosistema territorial històric s'ha substanciat en una important crisi dels usos interpersonals. Aquesta qüestió caldrà reprendre-la amb intel·ligència i coratge.

Quant al nou context comunicatiu que ens ha arribat des de l'entorn digital, m'agradaria reprendre la diagnosi de l'admirat comunicòleg Josep Gifreu. No fa gaire ens alertava dels canvis experimentats en el món de la comunicació i la transmissió de coneixement: la Galàxia Gutenberg (la lletra impresa) va donar pas a la Galàxia Marconi (el món audiovisual); aquesta, al seu torn, va cedir el protagonisme a la Societat Xarca (internet, etc.), i avui ens trobem plenament immersos en la Societat Plataforma (les noves plataformes d'oferta de continguts, el vídeo a petició, etc.). La llengua catalana ha anat fent l'itinerari esmentat no sense haver de superar una gran quantitat d'obstacles. Actualment, però, té una presència residual en l'entorn digital, un espai que acull el gran debat de la presència de les llengües en el món. És obvi que es tracta d'un entorn que privilegia les llengües hegemòniques, fet que no podrem alterar. Tanmateix, ens cal penetrar-hi amb decisió i recursos.

Altrament, el nostre jovent es va distanciant de la llengua per manca d'oferta. I estem parlant d'un jovent que exhibeix els millors resultats en les diferents habilitats competencials de la llengua. Un jovent, però, que, malgrat la bilingüització que experimenta en conjunt, no tradueix els coneixements en uns usos més intensos, de manera que les expectatives d'ús en

**L'estrès
sociolingüístic
que pateix
la llengua
catalana en el
seu ecosistema
territorial
històric s'ha
substanciat en
una important
crisi dels usos
interpersonals.**

aquest sector estratègic per al futur de la llengua no s'han vist satisfetes. Això també reclama una reflexió a fons, d'una manera especial a propòsit d'un model lingüístic educatiu, ara

mateix assetjat judicialment i amb importants cauteles sobre la bondat de la seua aplicació.

Quin pes té l'educació en aquest àmbit?

En situacions de contacte de llengües, més o menys conflictius, l'encert en la definició dels models lingüístics educatius és determinant. No en va la planificació de l'adquisició de la llengua (de les llengües), d'una banda, té com a objectiu l'increment d'usuaris i, de l'altra, la creació de vincles emocionals amb els codis apresos i amb una ideologia respectuosa amb la diversitat lingüística. En aquestes circumstàncies, el món educatiu català ha esdevingut un dels focus de tensió més importants del nostre conflicte lingüístic.

D'altra banda, no hem de passar per alt un fet d'importància cabdal. Em refereixo a la gestió asimètrica del multilingüisme que s'impulsa des de l'Estat. Si ens cenyim únicament al segle XXI, el sistema educatiu espanyol s'ha hagut d'adaptar a quatre lleis orgàniques que han tensionat les propostes ideològiques dels dos grans (blocs de) partits estatals. Ara bé, per a l'avinentesa que ens ocupa no és sobrer recordar que, en relació amb la gestió del multilingüisme, el conjunt de les formacions polítiques d'àmbit estatal (amb matisos pel que fa a Podemos) entenen

el respecte i el reconeixement de la diversitat lingüística des d'un plantejament jeràrquic que privilegia la llengua castellana. Estant així les coses, la difusió d'ideologies lingüístiques que positivitzen el mosaic lingüístic estatal i el patrimonialitzen entre una població continua essent un repte colossal.

La immersió és un model d'èxit? Per què? En quin punt ens trobem ara? Per quin model hem d'apostar?

La judicialització exacerbada del model educatiu català s'ha d'entendre en clau de veritable involució: qüestiona de manera irresponsable un model lingüístic educatiu acceptat per una gran majoria social, valorat internacionalment i que acredita uns resultats raonablement positius en el domini competencial de les llengües oficials.

Més enllà d'aquesta dinàmica judicial, sembla clar que l'aplicació del model de conjunció lingüística ha experimentat un deteriorament creixent, si més no en les darreres dues dècades, i de manera especialment destacada en l'ensenyament secundari. En aquest sentit, la publicació dels resultats de l'Estudi sociodemogràfic i lingüístic de l'alumnat de 4t d'ESO de Catalunya ha obert la caixa dels trons sobre la presència de la llengua catalana en un model en què, si més no, hauria

d'ocupar el «centre de gravetat» –ara mateix no disposem de dades sobre els usos lingüístics a primària, on la situació podria variar–. Els resultats del 2021 trenquen, doncs, la imatge de les aules catalanes com a espais

catalana en el marc d'un model plurilingüe i intercultural on el català, més enllà de percentatges, ocupe la centralitat. Ens trobem, doncs, en un moment en què hem de decidir si volem continuar instal·lats en propos-

El món educatiu català ha esdevingut un dels focus de tensió més importants del nostre conflicte lingüístic.

monolingües on el català té l'exclusiva. Al contrari, el percentatge d'alumnat que declara que el català és la llengua emprada «sempre o gairebé sempre» a les aules oscil·la entre el 46,8% i el 21,4% del total, en funció del tipus d'ús considerat.

Creieu que les mesures que s'estan duent a la pràctica en l'àmbit educatiu són correctes (ULAE, demanda de C2...)? I que s'eixampli qui pot exercir de professor de llengua catalana?

Sens dubte, les dades en qüestió interpel·len els gestors institucionals. Ho fan en el sentit d'assumir responsabilitats pel descontrol en l'aplicació del model. I sobretot, ja centrats en el present, en la línia de reforçar la presència de la llengua

tes reactives o si veritablement posem rigor i esforç en la definició d'un nou model lingüístic educatiu. Segons el meu parer, caldria reprendre el debat suscitat per la nova orientació que estableix el document elaborat per la Subdirecció General de Llengua i Plurilingüisme, El model lingüístic del sistema educatiu a Catalunya. Una represa que requeriria, tanmateix, una adaptació a les condicions de minorització de la llengua catalana, la llengua que acredita, en termes col·lectius, una historicitat i una territorialitat inqüestionables.

És en el debat del nou model on la multiplicitat d'agents del món educatiu hauria de centrar l'atenció. No en va es dirimeix l'horitzó multilingüe anhelat per una societat sempre ober-

ta a la diversitat lingüística. Ens cal un nou model que s'adapte al nou context de multilingüisme extrem i que incorpore les millors propostes pedagògiques, ja posades a prova en escenaris de gran complexitat lingüística arreu del món. Ens cal, novament, recuperar l'adhesió d'un professorat que dona símptomes clars de fatiga en el seu dia a dia a l'aula. Ens cal, en definitiva, una nova revolució educativa, com la protagonitzada en un moment donat per un segment educatiu que va veure en la immersió lingüística un autèntic moviment de renovació pedagògica.

Anant ara a la segona part de la pregunta, crec que, si les mesures que es porten a terme no formen part d'un projecte de conjunt rigorós, l'efecte que tindran serà molt relatiu. Cal greixar bé la política lingüística educativa: no ens podem permetre avançar en l'àmbit simbòlic de les decisions emblemàtiques i avalar una praxi dissonant sense control de les tasques que realitza el conjunt d'actors que hi participen. Ara mateix tenim damunt la taula la decisió del Govern de la Generalitat de resoldre l'emergència provocada per la falta de professorat de llengua catalana en les substitucions de baixes. La decisió ha estat habilitar els docents provinents de qualsevol grau de l'àmbit de les humanitats. Bona part d'aquests docents, tot i acreditar el C1, no té els coneixements –i jo diria que ni l'actitud– mínims per a fer la tasca encomanada amb garanties de qualitat. En el rerefons de tot plegat hi ha la gairebé nul·la atenció institucional a les reiterades demandes dels departaments de Filologia Catalana d'abordar amb contundència la preocupació generada per la baixa demanda d'aquest ensenyament.

Si us plau, no ens fem trampes al solitari. Deixem de viure en la ficció de disposar d'un model lingüístic educatiu que ja no es reconeix en la seua aplicació. Aprofitem la constatació d'aquest fracàs per a reconstruir l'edifici lingüístic educatiu i posar-lo al servei de la revitalització d'una llengua que no ha deixat d'aspirar a viure amb normalitat. *

PASTISSERIA
BOMBONERIA
CONFITERIA
GELATERIA

Foix de Sarrià

Major de Sarrià, 57
08017 Barcelona
Tel. 93 203 07 14 - 93 203 00 04

Pl. de Sarrià, 12-13
08017 Barcelona
Tel. 93 203 04 73 - Fax 93 280 65 56

www.foixdesarria.com